

Martin Gabričević

IZVEŠTAJ SA PROBNOG ISKOPAVANJA RANOHRISČANSKE BAZILIKE U NIKOLIĆIMA KOD VLASENICE

Na osnovu prethodne ambulacije terena Muzej istočne Bosne u Tuzli izvršio je sa skromnim sredstvima i sa četiri radnika probno iskopavanje u Nikolićima, SO Vlasenica, u vremenu od 26. 6. do 1. 7. 1971. godine. Na prostoru od 1 cca hektara seljaci su nailazili na ostatke građevina, od kojih su jednu pravougaonu građevinu iskopali celim obimom iz temelja tako da je potpuno uništena¹⁾.

Najvažnija indicija da se na ovom prostoru nalazila i neka sakralna građevina bila je činjenica da je Obrad Nikolić na svojoj njivi iskopao kamenu gredu od zelenog kamena (obližnji kamenolom Rajić) dužine 260 m, visine 30 cm, i debljine 60 cm. Greda je prilikom prenosa pukla u više komada koje je vlasnik ugradio u razne delove kuće. Greda je prednjom stranom profilisana a u okviru tabullae ansatae uklesan je krst sa izvinutim krakovima unutar dvostrukog kruga u kojem su uklesani trouglasti ornament. Tabulla ansata i oblik krsta ukazivali su na rani period, a sama greda da se radi o nadvratniku najvjerovatnije jedne bazilike (pl. I).

Već prvim sondama, na relativno maloj dubini, naišlo se na apsidalni prostor ispunjen velikom količinom kamena, većim delom od sige, što ukazuje da je apsida imala lukove, a verovatno i kupolu. Čišćenjem apsidalnog prostora pokazalo se da apsida sa vanjske strane ima pravougaonu osnovu, a u unutrašnjem delu očuvan zid visine cca 25 cm, malterisan freskom malterom debljine 3 cm. Osnova je prljavo bele boje sa ornamentom u vidu crvene trake na donjoj ivici. Iznad trake pojavljuje se ornament u pravougaonom okviru bele boje unutar kojeg je naslikano pet malih krstova. Sa obe strane okvira su naslikani krugovi unutar kojih pet manjih krugova nepravilno raspoređenih.

Unutrašnji zid apsida naslanjao se na polukružno sedište od pažljivo glačanog maltera obojenog crvenom bojom. Pojedina sedišta su među sobom odeljena na razdaljini od 55 cm. Sedište pri zidu celom dužinom ima ornament trake crne boje preko koje su slobodnom rukom nabačeni beli kvadrati, čime se očevidno htelo imitirati mozaik. Po sredini apsida ostali su tragovi centralnog sedišta koje je bilo posebno ograđeno i više od ostalih. Na podu ispod sedišta tragovi u malteru nasloni za noge, sudeći prema nekim ostacima, od zelenog kamena.

Ispod sedišta na dubini od 20 cm, naišlo se na pod apsida od glačanog maltera, relativno dobro očuvan i sa jasno sačuvanim spojevima sa polukružnim sedištem.

Pod apside je prema srednjem brodu blago iskošen tako da predstavlja jednu vrstu rampe. Na prelazu od apside na srednji brod na južnoj i severnoj strani otkopan je rov širine 10 cm, unutra obložen malterom i sa ostacima izgorelog drveta, verovatno ostacima drvene ograde.

Južni zid ispred apside, koji je očuvan u visini cca 90 cm, sa unutrašnje strane bio je prekriven fresko malterom na kojem su na crvenoj podlozi očuvani ornamenti nepravilno elipsoidnog oblika bele boje, očigledno imitacija mermera. Ornament je oivičen trakom bele boje širine 10 cm. Ispod ovog sloja zapaža se raniji sloj fresko maltera sa identičnim ornamentima, što govori da je bazilika imala više faza. S obzirom na nemogućnost konzervacije, freske su ponovo zatrpane zemljom, dalje otkrivanje južnog zida obustavljeno, a o nalazu obavešten Zavod za zaštitu spomenika kulture u Sarajevu.

Sa dve manje sonde ustanovljen je zapadni zid građevine i postojanje narteksa i dobro očuvanog poda. Dužina bazilike iznosi 20,30 m. Nakon tehničkog snimanja i fotografisanja otkopani delovi su ponovo zatrpani zemljom.

Iako prilikom iskopavanja nije nađen nikakav pokretni materijal ni delovi crkvenog nameštaja, a samo iskopavanje je bilo isključivo probnog karaktera i skromnog obima, ipak se mogu doneti određeni zaključci koji ukazuju na širi značaj ovog lokaliteta.

1. S obzirom na to da ovaj dio istočne Bosne na arheološkoj karti antičkih nalazišta predstavlja uglavnom prazan i neistražen prostor, postojanje dosada nepoznatog lokaliteta predstavljaće svakako dalji doprinos našem poznavanju antičkog perioda u istoriji ovih krajeva²⁾.

S obzirom na to da je zaselak Nikolići danas van puteva i u zabačenom kraju, postavlja se pitanje saobraćajnice u blizini koje je ovo naselje ležalo. U neposrednoj blizini nalazi se, međutim, stari turski put, verovatno na rimskoj trasi, koji sa jedne strane vodi ka Milićima i odatle ka Srebrenici, a drugi obilazeći Vlasenicu prema Han Pijesku — Sarajevu.

2. Postojanje bazilike sa subseliumom i cathedrom ukazuje na episkopalni karakter bazilike. Iako treba pretpostaviti da se možda radi o nekom horoepiskopu, ipak to ne umanjuje važnost ovog otkrića. Nameće se pitanje da se ne radi eventualno o nekoj od nepoznatih episkopija koje pominju solinski koncili, ili pak o episkopiji koja je bila sufragant Sirmiuma.

3. Fresko slikarstvo, za koje treba pretpostaviti da je osim u apsidi očuvano i celom dužinom južnog zida, jedinstveno je po očuvanosti u Bosni i Hercegovini, a i šire. Ornament ima najbližu analogiju onu iz Solina koju D. Rendić i Mirković stavljaju u kraj V i početkom VI veka, čemu bi u prilog išao i oblik krsta i tabula ansata³⁾.

4. Razumljivo da bi za preciznije zaključke bilo potrebno izvršiti sistematsko otkopavanje s obzirom na to da se za sada ne može određeno govoriti ni o osnovi bazilike niti o samom naselju.

NAPOMENE:

1. S. PERIĆ, Arheološki pregled 13, 1971, str. 85.
2. E. PAŠALIĆ, Antička naselja i komunikacije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1960. (vidi arheološku kartu).
3. D. RENDIĆ Archeologia Jugoslavica, I, 59—60; L. MIRKOVIĆ, Arc. Jugoslavica, II, 98.

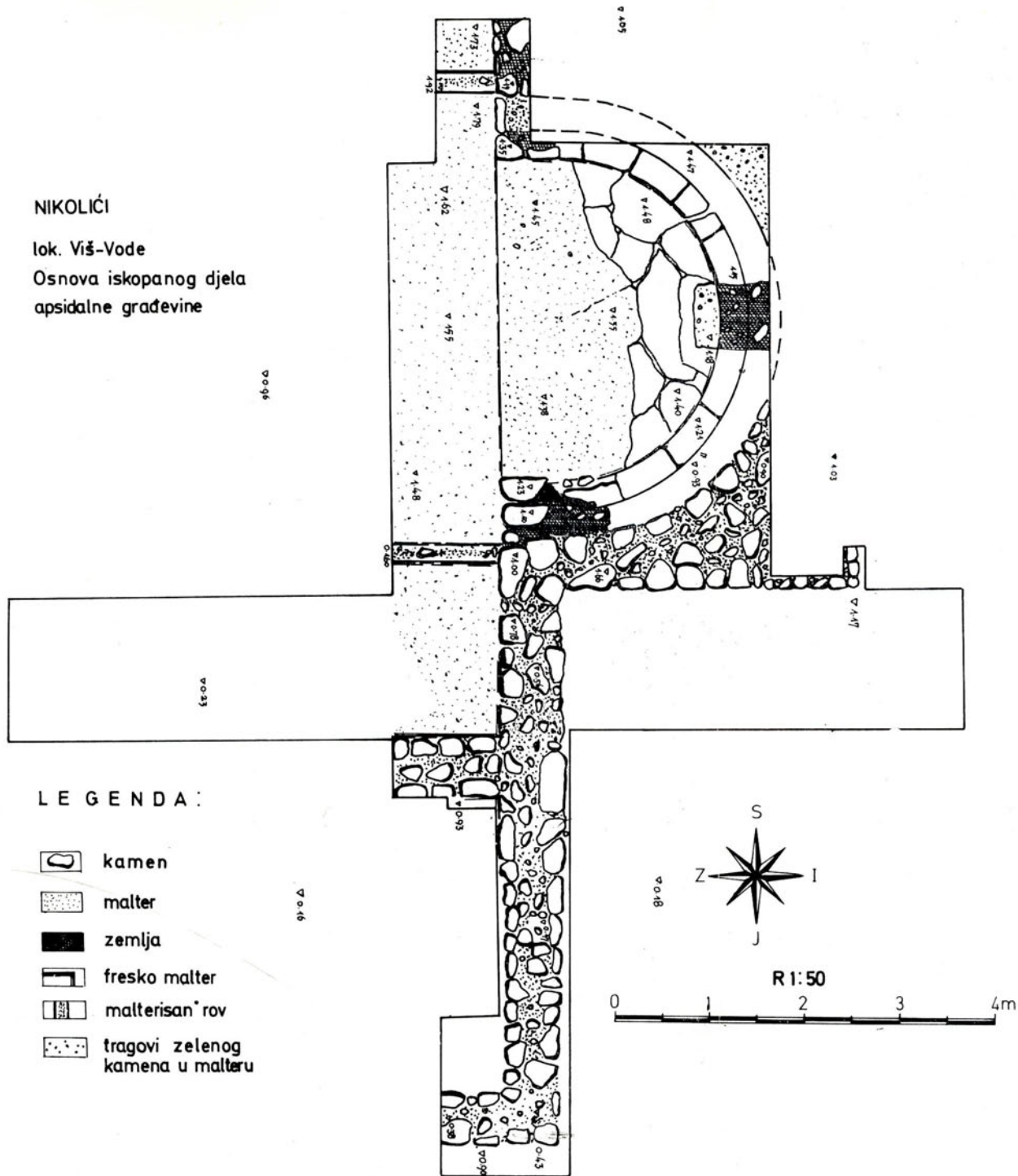
**PROBEGABUNG AN EINER FRÜCHRISTLICHEN BASILIKA IN
ZAKLOPAČA BEI VLASENICA (OSTBOSNIEN)**

Die bis jetzt durchgeführten Ausgrabungen an dieser Fundstelle brachten die östlichen Teile einer frühchristlichen Basilika zum Vorschein. Eine mit Priesterbank und Wandmalereien ausgestattete Apsis, sowie einige danebenliegenden Mauerreste zeugen von einem überaus interessanten Bau aus der Zeit der Spätantike, deren Grossteil noch unter dem Schutt verborgen ist.

NIKOLIĆI

lok. Viš-Vode

Osnova iskopanog djela
apsidalne građevine

LEGENDA :

- kamen
- malter
- zemlja
- fresko malter
- malterisan' rov
- tragovi zelenog kamena u malteru